

HANDLEIDING ACTIEPLAN

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD OPDRACHTGEVEN EN INKOPEN

STARTER

Doel van deze handleiding

Deze handleiding is bedoeld om organisaties, semi-overheden of publieke sectoren die geen of nog niet zoveel ervaring hebben met Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) te ondersteunen in het structureren en het opstellen van een Actieplan MVOI. Dit wordt gedaan door middel van een concreet stappenplan en is bedoeld als een voorbeeldroute. Vrije invulling en eigen inzichten toevoegen is ook mogelijk.

Wat betekent MVOI?

Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI), betekent dat je, naast op de prijs van de producten, diensten of werken ook let op de effecten van de inkoop op milieu en sociale aspecten. Inkoop is een effectief instrument om impact te maken.

De voorbeelden die in dit format worden gegeven zijn fictief en ter inspiratie.

Wat is het doel van het Actieplan MVOI?

- Invulling geven aan hoe de punten uit het ondertekende Manifest MVOI gaan worden uitgevoerd.
- In beweging komen en stappen zetten op het gebied van MVOI

Voor wie is het Actieplan MVOI?

Deze handleiding is bedoeld voor de verantwoordelijken voor het opstellen van het Actieplan MVOI binnen de organisatie.

Het behalen van de doelen en ambities via inkoop is echter een organisatie brede opgave!

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen

“Met MVI draagt iedere ingekochte euro bij aan een toekomstbestendige wereld”

Waarom MVI?

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen is een belangrijk instrument om maatschappelijke doelen en de daarbij behorende transitie te realiseren. Overheden; gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk hebben samen **een inkoopkracht van:**

ruim **€85**
miljard per jaar*

Ze zijn een bepalende opdrachtgever in diverse markten, zoals in de bouw, energie, mobiliteit en Grond-, Weg en Waterbouw (GWW).

Door te werken met dit Actieplan MVOI doe je recht aan duurzaamheids- en maatschappelijke thema's en zo maak je met inkopen het verschil!

Wat zijn de uitdagingen?

Naast een Actieplan MVOI zijn bepaalde **randvoorwaarden** belangrijk om dit plan succesvol te maken. Denk hierbij aan het creëren van draagvlak binnen de organisatie, maatschappelijke doelen meenemen in het budget, het opstellen van een duidelijke verdeling van taken en verantwoordelijkheden voor de inkopers, opdrachtgevers, bestuurlijke organen en andere betrokken rollen in de organisatie. **MVI is niet alleen van inkoop, maar van de hele organisatie.** Vandaar dat ook wordt gesproken van MVOI, waarin de **O staat voor Opdrachtgeven.**

TIP: Stel een MVI team samen

Met dit team van enthousiaste collega's (inkopers, teamleiders, opdrachtgevers, beleidsmakers, duurzaamheidscoördinatoren) kan samen het Actieplan MVI worden opgesteld.

* RIVM (2021): <https://www.rivm.nl/publicaties/milieu-impact-van-jaarlijkse-85-miljard-euro-aan-inkoop-door-alle-nederlandse-overheden>

Inhoudsopgave

De handleiding voor het Actieplan MVOI bevat 7 stappen. Dit is een *richtlijn* om je op weg te helpen. Elke organisatie is anders, niet elke stap hoeft nodig te zijn. Daarom adviseren wij de route te pakken die het best bij uw organisatie past. **Geef hierin *eigen invulling* waar nodig.**

Stap 1 - 3 worden één keer uitgevoerd

Het Actieplan MVOI heeft een planningsduur van 4 jaar (2022- 2025). De eerste drie stappen worden eenmalig uitgevoerd. Deze stappen zijn bedoeld om richting te geven en een stip op de horizon te zetten, maar ze kunnen eventueel later wel worden aangescherpt. Stap 4-7 worden ieder jaar opnieuw uitgevoerd. Deze stappen zijn gericht op de korte termijn en resulteren in een duidelijke planning met concrete acties voor het komende jaar.

Stap 1. Inventarisatie

Bij deze stap wordt in kaart gebracht welke stappen op het gebied van MVI al zijn ondernomen. Kies **maximaal 5** van de belangrijkste punten uit. Vragen om te stellen zijn:

- *Wat is er (bewust of onbewust) al gedaan op het gebied van MVI?*
- *Zijn er al aanbestedingstrajecten geweest waar MVI criteria zijn meegenomen?*
- *Welke zijn dit en hoe zijn die trajecten verlopen?*
- *Waren er eyeopeners of Aha-momenten?*

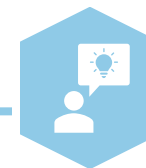
Voorbeeld:

Wat weten we al over MVI?

1. Webinar MVI georganiseerd door PIANOo bijgewoond
2. Geïnventariseerd wat de mogelijkheden van MVI kunnen zijn
3. Projectleiders hebben een training voor duurzaamheid en circulair inkopen gevolgd
4. Deelgenomen aan landelijk MVI-congres PIANOo

Waar hebben we MVI al eens toegepast?

1. Plastic koffie- en theebekers vervangen voor herbruikbare mokken
2. MVI criteria niveau 1 is toegepast bij een aanbesteding
3. Fairtrade inkopen van koffie, thee, voeding en bedrijfskleding
4. Duurzaam energiecontract (100% NL'se stroom)

PRAKTIJK- VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

De [Universiteit Utrecht \(p.1\)](#) heeft in een paar punten benoemd wat ze al hebben gedaan en waar ze op dit moment mee bezig zijn.

[Gemeente Gouda \(p.6\)](#) heeft een lijstje met punten: “wat doen we al?”

TOOLS & HANDREIKINGEN

De [webtool ISO 20400](#) biedt uitgebreid inzicht in hoe de organisatie ervoor staat op het gebied van MVI en biedt praktische handvatten om verder te verduurzamen.

Ook de [MVI-zelfevaluatie tool](#) biedt inzicht in de prestaties en vorderingen op het gebied van MVI.

Stap 2. MVI-thema's kiezen

In het [Nationaal Plan MVI 2022-2025](#) staan zes MVI-thema's. Maak een afweging van de kansen per thema en **kies één of twee van deze thema's** om kennis en ervaring mee op te doen voor de komende 4 jaar. Hiernaast kunnen eventueel ook eigen thema's worden gekozen. Vragen om te stellen zijn:

- Welke thema's zitten in de duurzaamheidsambitie van de organisatie?
- Over welke thema's is al kennis of ervaring binnen de organisatie?
- Met welke thema's kan de meeste impact worden gemaakt? (zie tools & handreikingen)

Voorbeeld:

Gekozen thema's:

The image shows two circular icons representing the chosen themes: 'Klimaat' (green) and 'Social Return' (yellow).

Toelichting keuze:

- Thema's passen bij het huidige duurzaamheidsbeleid
- Collega's hebben al een Webinar bijgewoond over klimaatbewust aanbesteden.

PRAKTIJK-VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

[Het Ministerie van Defensie \(p.12\)](#) legt de focus op vier thema's op basis van het huidige beleid en de visie.

[HVC \(p.4-5\)](#) kiest drie thema's waarop zij zich gaan focussen.

TOOLS & HANDREIKINGEN

[Deze handreiking \(p.11\)](#) geeft inzicht welke MVI thema's bij welke productgroepen een relevante rol spelen, met dit inzicht is het mogelijk om te bepalen waar je met inkoop de meeste impact zou kunnen maken.

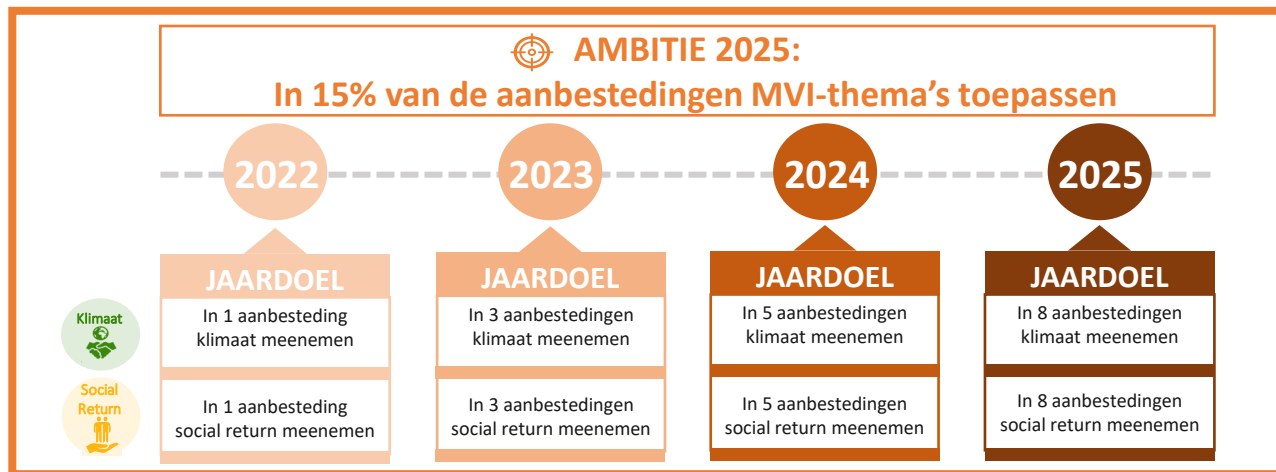
Stap 3. MVI doelen stellen

De ambitie kan worden afgeleid van de algemene duurzaamheidsdoelstellingen van de organisatie en de jaarlijkse doelen zijn de stappen om dat doel in 2025 te kunnen bereiken. Vragen om bij deze stap te stellen zijn:

- *Wat willen we bereiken in 2025?*
- *Kunnen deze doelen concreter worden gemaakt volgens de **SMART methode** (zie uitleg)?*
- *Welke collega's kunnen we hierbij betrekken?*

Om de juiste personen binnen de organisatie te betrekken bij het opzetten van de doelen kan een sessie 'MVI Doelen opstellen' worden georganiseerd. De tool **Ambitiweb** kan worden gebruikt voor deze sessie.

Voorbeeld:

PRAKTIJK- VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

Het **Instituut Fysieke Veiligheid (p.21)** heeft per MVI-thema een algemene doelstelling en een doelstelling per kansrijke productgroep opgenomen in het Actieplan.

Gemeente Boekel (p.9) heeft als doel gesteld om te starten met MVI door elk jaar in minstens 1 aanbesteding het thema circulair toe te passen.

TOOLS & HANDREIKINGEN

De tool **Ambitiweb** kan worden gebruikt om op organisatieniveau concrete (MVI) ambities op te stellen. Vanuit dat startpunt zal het makkelijker zijn om doelen te stellen.

De **Handreiking 'aan de slag met Ambitiweb'** helpt om aan de slag te gaan met Ambitiweb. **Hoofdstuk 1,2 en 3 (en evt. 4)** zijn relevant.

Om de doelen zo concreet, haalbaar en duidelijk mogelijk te maken kan de **SMART methode** worden gehanteerd.

Stap 4. Kansrijke aanbestedingen

In deze stap worden de aanbestedingen voor het komende jaar in kaart gebracht en gekozen bij welke aanbestedingen voor MVI wordt gekozen. Om te bepalen wat de kansrijke aanbestedingen zijn, kun je starten met:

- *Aflopende contracten: wat moet binnenkort opnieuw worden ingekocht?*
- *Intrinsiek gemotiveerde collega's*
- *Productgroepen waar je veel impact mee kunt maken (zie tools & handreikingen)*

Tip: Start met laaghangend fruit! De productgroepen *catering, kantoormeubilair, kantoorartikelen, bedrijfskleding, verlichting, energie, groenvoorziening en schoonmaak* zijn vaak relatief makkelijk duurzaam in te kopen. Deze groepen hebben niet altijd de meeste impact, maar zijn wel erg zichtbaar binnen de organisatie. Als je bij de aanbestedingen één van de niet gekozen thema's makkelijk kunt toepassen, dan is dat ook goed!

Voorbeeld:

Productgroep	Q1	Q2	Q3	Q4	Verwachte Kosten	MVI-thema's (binnen gekozen thema's)	Meenemen
<u>GWW</u>							
Aanleg fietspad			X		€ 500.000		Ja
<u>ICT</u>							
Desktops en laptops	X				€ 150.000		Ja
Toner cartridges		X			€ 2.000		Nee
<u>Energie</u>							
Energiecontract 2022				X	€ 300.000		Ja
<u>Kantoor faciliteiten & diensten</u>							
Sanitaire Voorzieningen		X			€ 50.000		Nee
<u>Kantoor gebouwen</u>							
<u>Transport & Vervoer</u>							
Emissieloos wagenpark			X		€ 750.000		Ja

PRAKTIJK-VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

Gemeente Coevorden (p.8) kijkt naar de ambities van de organisatie en kiest dan vijf productgroepen waar ze impact op willen maken.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken (p. 17) heeft een QuickScan uitgevoerd naar de meest impactvolle productgroepen.

TOOLS & HANDREIKINGEN

Deze handreiking (p. 11) geeft inzicht welke MVI thema's bij welke algemene productgroepen een relevante rol spelen.

Tools die kunnen worden toegepast om aanbestedingen te vergelijken zijn:

- **Omgevingswijzer**
- **CO₂-Prestatieladder**: hier vind je een aantal **voorbeeldprojecten**.
- **DuBoCalc** voor GWW-projecten
- **Total Cost of Ownership (TCO)** voor bijvoorbeeld **dienstvoertuigen**

Stap 5. MVI in het inkoopproces

Een **checklist MVI** kan helpen om de toepassing van MVI in het inkoopproces makkelijker te maken. Het doel van deze checklist is het creëren van een **gestandaardiseerd proces of stappenplan** die gebruikt kan worden bij een aanbesteding. Hieronder staat een voorbeeld die naar eigen inzicht kan worden aangepast. De linkjes geven een doorverwijzing naar meer informatie. Vraag om te stellen is:

- *Is het inkopen van dit product / deze service écht nodig? (Of kunnen we zonder?)*
- *Welke activiteiten gaan we uitvoeren voor de gekozen MVI aanbestedingen?*
- *Heb ik alle tools overwogen / toegepast?*
- *Heb ik de juiste mensen betrokken?*

Voorbeeld:

Checklist voor MVI in het inkoopproces:

- [MVI-criteriatool](#) gebruikt
- [Ambitieniveau gekozen](#) voor de MVI-criteriatool
- Duurzaamheidsparagraaf met MVI ambities toegevoegd bij de uitvraag
- MVI als standaard agendapunt bij inkoopbesprekingen
- Toepassing van [prestatieprikkels](#) onderzocht
- Na toepassing MVI: hoe delen we dit succes met de organisatie?

PRAKTIJK- VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

[Waterschap Noorderzijlvest \(p.5\)](#) benoemt per thema acties die standaard kunnen worden opgenomen in het inkoopproces.

TOOLS & HANDREIKINGEN

De [Checklist MVI](#) van PIANOo biedt een uitgebreidere checklist.

De [MVI-criteriatool](#) helpt met het opstellen van selectiecriteria, eisen en gunningscriteria.

De [MVO-Risicochecker](#) geeft een overzicht van de risico's van een product op het gebied van duurzaamheid, arbeidsomstandigheden en mensenrechten.

Stap 6. Planning Jaar 1 opstellen

Aan de hand van de aanbestedingskalender en de opgestelde jaardoelen wordt een planning gemaakt voor de acties die het eerste jaar worden uitgevoerd. Deze planning bevat **concrete acties** die zullen leiden tot het bereiken van het jaardoel. Vragen om te stellen zijn:

- Welke aanbestedingen zijn gekozen om MVI op toe te passen?
- Welke concrete acties horen daarbij?
- Wanneer gaan we deze acties uitvoeren?
- Welke collega's of afdelingen kunnen hierbij worden betrokken?
- Hoe kan de voortgang worden bijgehouden?

Voorbeeld:

**PRAKTIJK-
VOORBEELD**

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

Waterschap Rivierenland (p.8) benoemt concrete acties, beoogde resultaten, wanneer de actie wordt uitgevoerd en wie er verantwoordelijk is.

ALGEMENE PLANNING JAAR 1								
	1 ^e kwartaal (jan – mrt)	Check?	2 ^e kwartaal (apr- jun)	Check?	3 ^e kwartaal (jul-sept)	Check?	4 ^e kwartaal (okt- dec)	Check?
Inkoop	Opstellen MVI actieplan 2022- 2025	☐	Deelname webinar MVI: circulair inkopen	☐	Deelname PIANOo Jaarcongres	☐	Evaluatie Actieplan MVI 2022	☐
		☐		☐	Sessie met inkopers van andere organisaties in de regio: hoe passen zij MVI toe?	☐		☐
	Inventarisatie: wat weten we al over MVI? Opzet Team MVI	☐	MVI-criteria niveau 1 toepassen bij 1 aanbesteding	☐		☐	Aanbestedingskalender 2023 Opstellen Actieplan MVI 2023	☐
Bestuur	Ondertekening manifest MVOI	☐	Presentatie Actieplan MVI 2022-2025	☐		☐	Presentatie uitgevoerde acties jaar 1	☐
		☐	Rollenspel: inkoper en opdrachtgever, wie is waar verantwoordelijk voor?	☐		☐		☐
Opdrachtgever		☐		☐		☐		☐
	Deelname webinar: Kick-off MVI	☐	Workshop MVI-tools gebruiken	☐	Lunchsessie over MVI organisatiebreed	☐		☐
Kennis en Kunde	Onderzoeken wat de mogelijkheden zijn binnen circulair inkopen	☐		☐	Onderzoek naar mogelijkheden aanschaf tweedehands desktops	☐		☐
		☐		☐		☐		☐
Communicatie	Intranet communicatie	☐	Intranet communicatie	☐	Intranet communicatie	☐	Intranet communicatie	☐
		☐		☐		☐		☐
		☐		☐		☐		☐

Stap 7. Jaarlijkse evaluatie

Aan het eind van het jaar is het tijd om de voortgang te evalueren. Zo kunnen lessen worden gehaald uit de opgedane ervaringen. Vragen om te stellen zijn:

- *Zijn de gestelde doelen uit stap 3 gehaald? Zo niet: waarom niet?*
- *Welke acties uit stap 6 zijn uitgevoerd en welke niet?*
- *Welke tools zijn er gebruikt?*
- *Wat neem je mee als lessen naar volgend jaar?*

Op basis van deze evaluatie worden stap 4 t/m 6 voor het komende jaar opnieuw uitgevoerd. De doelen en ambities kunnen naar aanleiding van de evaluatie worden herijkt.

Voorbeeld:

Wat ging er goed?

- Niveau 1 van de MVI-criteriatool is gebruikt bij twee aanbestedingen
- Gestelde doel voor thema klimaat is behaald
- Ambitieweb is toegepast om concrete ambities op te stellen
- Circulaire desktops aangeschaft

Wat had er beter gekund?

- Er hadden vaker hogere niveaus van gunningscriteria kunnen worden toegepast
- Er zijn nog niet genoeg hoogwaardige vegetarische opties in de cafetaria
- De sessie met inkopers uit de omgeving om MVI-ervaringen uit te wisselen heeft nog niet plaatsgevonden

Wat gaan we anders doen komend jaar?

- De MVI-criteriatool vaker toepassen
- Een kennisdeling event opzetten met andere organisaties in de regio
- Trainingen over MVI voor opdrachtgevers en inkoop samen plannen om opdrachtgevers te betrekken

PRAKTIJK- VOORBEELD

Uit de gemaakte Actieplannen van andere organisaties kunnen handvatten en inspiratie worden gehaald.

[Waterschap Aa en Maas, De Drommel en Brabantse Delta p.4](#)) beschrijven wat er is gebeurd, wat ze blijven doen en wat ze extra gaan doen.

De [Technische Universiteit Eindhoven \(p.13\)](#) heeft de evaluatie opgenomen in het MVI-actieplan.

TOOLS & HANDREIKINGEN

De [MVI zelf evaluatie tool](#) of de [webtool ISO 20400](#) bieden inzicht in de prestaties en vorderingen op het gebied van MVI.